



# Leesstrategieën

Leesstrategieën bij kinderen met leesproblemen



# Leesstrategieën bij kinderen met leesproblemen

Leren lezen is een van de belangrijkste doelen van het onderwijs. Vanaf jonge leeftijd kunnen echter al grote verschillen ontstaan in de leesontwikkeling van kinderen. Ongeveer 10% van alle leerlingen in het basisonderwijs heeft leesproblemen.

Bij het lezen is een onderscheid te maken tussen technisch lezen en begrijpend lezen. Bij technisch lezen gaat het erom dat een leerling leest wat er staat. Hiervoor moet een leerling de letters van het alfabet kennen, maar ook alle verschillende klanken die er in de Nederlandse taal zijn, zoals 'oe' of 'ui'. Als iemand in staat is om woorden of een tekst goed technisch te lezen, wil dit echter nog niet zeggen dat diegene ook begrijpt wat er staat. Technisch goed kunnen lezen is een voorwaarde voor begrijpend lezen, maar daarnaast zijn er nog andere factoren die meespelen bij het begrip van een tekst.

**In dit artikel worden leesstrategieën bij het technisch en begrijpend lezen besproken, met als doel een beter inzicht te geven in het leesproces bij kinderen.**

## **Technisch lezen: spellend en radend lezen**

Wanneer een kind leert lezen, is het van belang dat de letters van een woord correct worden omgezet naar de bijbehorende klanken. Ieder kind zal in het begin een woord niet als geheel lezen, maar letter voor letter verklanken. Op den duur wordt de letter-klank koppeling geautomatiseerd en ontstaat directe woordherkenning: automatisering van het woord zonder dit klank voor klank te ontleden. Hierdoor gaan kinderen steeds sneller en vloeiender lezen. Er zijn leerlingen bij wie de leesvaardigheid zich zo vlot ontwikkelt, dat ze aan het eind van groep 3 al vrijwel niet meer spellen. Sommige leerlingen hebben echter vrij veel tijd nodig om het niveau te bereiken waarbij ze niet meer op spellen zijn aangewezen. Ten slotte is er een beperkte groep leerlingen die heel lang en hardnekkig een spellende leesstrategie behoudt. Bij deze kinderen vindt geen verschuiving plaats naar automatisering. Deze strategie leidt tot een traag leestempo en vaak ook een beperkte nauwkeurigheid.

Een andere strategie die kinderen met leesproblemen vaak ontwikkelen, is de radende leesstrategie: hierbij gokt een kind op basis van het woordbeeld wat er zou kunnen staan. Ook gaan zij raden op basis van voorkennis, context of illustraties. Deze manier van lezen leidt vaak tot veel leesfouten. Vaak wordt de radende leesstrategie gebruikt in combinatie met de spellende leesstrategie.

Als een leerling de indruk wekt zonder veel nadenken en haast blindelings te raden, dan is het belangrijk de problemen snel zo volledig mogelijk in kaart te brengen en te achterhalen wat hiervan de oorzaken zijn. Vaak gaat het hierbij om een taalzwakke leerling. Het is niet altijd makkelijk om een radende lezer te identificeren. De wijze waarop radend lezen zich manifesteert, kan verschillen.

Er zijn twee soorten radend lezen:

- Anticiperend lezen: Radend lezen, scannend lezen, waarbij er wordt gekozen voor woorden die in de context passen. Er wordt bijvoorbeeld 'poes' gelezen, als er 'kat' staat.
- Gokkend lezen: Bij onvoldoende leesteknik slaat het raden om in gokken en passen de woorden niet in de context. Hierbij wordt maar wat geroepen. Er wordt vaak wel enigszins gebruik gemaakt van de visuele kenmerken van een woord: er wordt bijvoorbeeld 'zwart' gelezen in plaats van 'zwaan'.

Woorden met twee klanken, zoals 'een' en 'of' komen gemiddeld veel vaker voor in een tekst en zijn onderling meer verwisselbaar dan enige andere groep woorden. Daarom lokken ze radend lezen uit. Hoewel deze woorden op het eerste oog makkelijk te lezen zijn, zijn het vooral deze woorden lezers vaker met elkaar verwisselen dan woorden van enig ander type. Dit geldt voor alle soorten lezers.

Wanneer een leerling teksten opvallend beter leest dan losse woorden, kan het zijn dat hij zijn gebrekkige decodeervaardigheden met een radende leesstrategie compenseert of maskeert. De meeste leerlingen die deze leesstrategie hanteren, vallen wel door de mand bij het lezen van losse (onbekende) woorden zonder context. Hiervoor kunnen bijvoorbeeld de EMT (bestaande woorden) en Klepel (onzinwoorden) worden gebruikt. Sommige leerlingen kunnen het tekort echter zo goed maskeren dat de leesproblemen pas in de hogere groepen of zelfs in het voortgezet onderwijs opvallen.

Bij radende lezers is vaak sprake van gespannenheid of faalangst. Ze reageren hierop door zichzelf te gaan opjagen. Het is belangrijk om bij leerlingen die tijdens het (leren) lezen problemen ondervinden, steeds rekening te houden met faalangst en alert te zijn op de soms subtiele symptomen en signalen waaruit dat kan blijken. Voorbeelden hiervan zijn kuchen, blozen, onrustig bewegen met het lichaam en een onrustige, hoorbare ademhaling bij het krijgen van een leesbeurt.

## Begrijpend lezen

Bij begrijpend lezen gaat het naast het technisch lezen ook om het daadwerkelijk begrijpen van de tekst. Dit is een complex cognitief proces, waarbij veel factoren een rol spelen, zoals onder andere de lezer, de tekst, kennis van de taal, het onderwerp en de motivatie. Een lezer schakelt continu tussen de informatie in de tekst en zijn of haar eigen kennis. Tijdens dat proces wordt een mentale representatie of voorstelling van de tekst (in de literatuur bekend als 'situation model') opgebouwd, waarin die tekstele informatie en eerder aanwezige kennis geïntegreerd zijn. Bij het begrijpend lezen is er een aantal onderliggende vaardigheden die een rol spelen, zoals vlot technisch kunnen lezen, beschikken over een voldoende woordenschat en 'kennis van de wereld' en het kunnen monitoren en sturen van het eigen leesproces. Het beheersen van deze onderliggende vaardigheden wil echter niet automatisch zeggen dat het tekstbegrip ook goed is.

## Een eerste vereiste om de betekenis van een tekst goed te kunnen verwerken, is vlot technisch kunnen lezen, oftewel goed kunnen decoderen.

Wanneer de decodeervaardigheden onvoldoende zijn, kost het decoderen veel werkgeheugencapaciteit, waardoor er te weinig capaciteit overblijft voor hogere verwerkingsprocessen zoals het leggen van verbanden en het interpreteren van zinnen. Bij de start van de leesontwikkeling is het niveau van de technische leesvaardigheid van grote invloed op de prestaties bij begrijpend lezen, maar in de loop van de tijd worden woordenschat en 'kennis van de wereld' de meer belangrijke factoren in het begrijpend leesproces.



Hopelijk heeft dit artikel iets meer inzicht gegeven in de leesontwikkeling van kinderen en de bijbehorende strategieën. Waar sommige strategieën helpend kunnen zijn (vooral bij begrijpend lezen), kunnen andere (zoals langdurig spellend en radend lezen) een vlotte leesontwikkeling juist in de weg zitten.

## Interventies

Wanneer problemen bij het technisch lezen worden gesignaleerd, kan op verschillende niveaus ondersteuning worden geboden aan de leerling. De basis is goed lees- en spellingonderwijs in klassenverband (ondersteuningsniveau 1). Het gaat hier om adequaat ingericht effectief lees- en spellingonderwijs op groepsniveau. Op dit niveau staan het effectief gebruik van de methode, het bieden van voldoende tijd voor lees- en spellingonderwijs, het zo nodig herhalen van de klassikale instructie, de kwaliteit van de instructie, het klassenmanagement en het hanteren van een leerlingvolgsysteem centraal. Wanneer de leerling onvoldoende profiteert van ondersteuningsniveau 1, wordt het lees- en spellingonderwijs voor deze leerling geïntensiveerd (ondersteuningsniveau 2): verlengde en verdiepte instructie, herhaling in kleinere stappen, specifiek van inhoud en met meer oefentijd en meer begeleide inoefening. Wanneer hulp op ondersteuningsniveau 1 en 2 er niet toe leiden dat de leerling het tempo van de groep kan bijhouden, maar zijn lees- en/of spellingontwikkeling stagneert, worden meer specifieke interventies geboden (ondersteuningsniveau 3). Dat betekent dat de interventie bewust gericht is op juist die elementen in het lees- en spellingproces waar de leerling laat zien moeite mee te hebben.

In verband met de vergoedingsregeling voor ernstige, enkelvoudige dyslexie, zijn scholen verplicht om met name de ontwikkeling van het technisch lezen goed in de gaten te houden. Omdat bij begrijpend lezen de richtlijnen veel minder strikt zijn dan bij het technisch lezen, zijn de richtlijnen voor ondersteuning ook minder duidelijk. Kinderen die problemen ervaren met begrijpend lezen, hebben soms behoefte aan het aanleren van bepaalde leesstrategieën. Zeker als het gaat om kinderen met dyslexie, taalontwikkelingsstoornissen of andere leerproblemen.

Bruikbare strategieën voor een beter tekstbegrip kunnen bijvoorbeeld zijn:

- structuur aanbrenge
- het activeren van voorkennis
- het voorspellen van het verhaal op basis van beschikbare informatie zoals kافت, titel, sub- en hoofdstuktitels en illustraties
- samenvatten
- moeilijke woorden verklaren
- visualiseren
- verwijswaarden en signaalwoorden leren herkennen
- schematiseren

# Bronnen

Aarnoutse, C. A. J. (2017). Onderwijs in begrijpend lezen. *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk*, 56(11-12), p. 269-291.

Druenen, M. van, Gijssel, M., Scheltinga, G., & Verhoeven, L. (2012). Leesproblemen en dyslexie in het basisonderwijs. Handreiking voor aankomende leerkrachten. <https://www.dyslexiecentraal.nl/materialen/leesproblemen-en-dyslexie-het-basisonderwijs>

Expertisecentrum Dyslexie. (2018). Signaleren van leesproblemen in groep 3. Geraadpleegd van <https://www.expertisecentrum-dyslexie.nl/lezen-spelling-basisschool/signalen-groep-3>

Filipiak, P. (2009). Verhelpen van technische leesproblemen bij het begrijpend lezen. [http://www.onderwijsmaakjesamen.nl/downloads/technische\\_leesproblemen.pdf](http://www.onderwijsmaakjesamen.nl/downloads/technische_leesproblemen.pdf)

Huizen, M. (2013). Radend Lezen. Geraadpleegd van <http://www.ikleerinbeelden.nl/beelddenken-basisschool/problemen-met-taal-dyslexie/moeite-met-lezen-dysgrafie/radend-lezen-2/>

Kenniscentrum Begrijpend Lezen. (z.d.) Begrijpend leesproces. Geraadpleegd van <http://www.kenniscentrumbegrijpendlezen.nl/begrijpend-lezen/begrijpend-leesproces.aspx>

Stimuleringsprogramma Aanpak Dyslexie (dyslexiecentraal.nl), Nederlands Kwaliteitsinstituut Dyslexie, & Expertisecentrum Nederlands. (2019). Handreiking voor de invulling van ondersteuningsniveau 2 en 3 bij het vermoeden van Ernstige Enkelvoudige Dyslexie. versie 2.0. Geraadpleegd van <https://www.nkd.nl/app/uploads/2019/09/20190218Handreiking-voor-de-invulling-van-ondersteuning-sniveau-2-en-3-versie-2DCdef.pdf>

Verhagen, W. G. M., & Aarnoutse, C. A. J. (1997). Hoe leert een leeszak kind het beste lezen? *Nederlands Tijdschrift voor Opvoeding, Vorming en Onderwijs*. <http://tnl.nl/downloads/artikel2.pdf>



**Pearson Benelux B.V.**  
Gatwickstraat 1  
1043 GK Amsterdam

t: +31 (0)20 581 5500  
e: info-nl@pearson.com

[www.pearsonclinical.nl](http://www.pearsonclinical.nl)  
[www.pearsonclinical.be](http://www.pearsonclinical.be)